

**Εγκώμιο του Juan Ramon Jimenez
ή
ενάντια στην ποίηση του κορεσμού**

Φλεγόμαστε από την επιθυμία
να πατήσουμε σε στέρεο έδαφος
και να βρούμε ένα απόλυτα
σίγουρο θεμέλιο που πάνω του
θα χτίσουμε έναν πύργο που θα
φθάνει στο άπειρο. Όμως το έδαφος
ραγίζει η γη ανοίγει
και μας αποκαλύπτει την άβυσσο.

Blaise Pascal

Όλα γίνονται και κερδίζονται στην ποίηση όταν ο άνθρωπος ονειρεύεται σαν θεός.

Όλα χάνονται μες στη φιλοσοφία όταν ο άνθρωπος σκέφτεται σαν επαίτης. Παραφράζω αδέξια τον Hoelderlin για να θυμηθώ έναν άλλο «τρελό», τον «τρελό του Moguer», τον ποιητή Juan Ramón Jiménez, που τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ πρίν πενήντα χρόνια γιατί ήταν ένας νεωτεριστής που αντιλαμβάνονταν την ποίηση ως ένα ανοιχτό πεδίο για καινοτομίες, και ως πηγή αθωότητας ώσπου του έλαχε στο τέλος ν αγγίξει τη χριστιανική αγιότητα.

Τον φαντάζομαι θλιμμένο και σοβαρό, αξιοπρεπώς και κομψά ενδεδυμένο να μιλάει μπροστά σε ένα εκλεκτό και σοβαρό ακροατήριο γι αυτή την άλλη μαγεία της ποίησης, που ο λόγος της θα έπρεπε να είναι λόγος αποκαλυπτικός της αλήθειας του όντος και της βαθύτερης μας πραγματικότητας. Τον ακούω να υποστηρίζει με πάθος, ότι η ποίηση δεν έχει κανένα νόημα, αν δεν μπορεί να κινητοποιήσει όλες τις ανθρώπινες αισθήσεις προς άγνωστες και αδοκίμαστες ως τη στιγμή της εκφοράς της κατευθύνσεις, εάν δεν αποβλέπει προς μιαν άλλου είδους ελευθερία, αντίπαλο δέος κάθε κοσμικής εξουσίας και σε μια σωκρατική δικαιοσύνη που να καταυγάζεται από το θεϊκό πλατωνικό φως.

Ένα αυγουστιάτικο ζεστό βράδυ, που περιδιάβαζα ολομόναχος στα ερημικά σοκάκια του Moguer, μου φάνηκε ότι τον άκουσα πίσω από έναν ασβεστωμένο μαντρότοιχο, να λέει χαμηλόφωνα σε μια ντυμένη στα λευκά μικρή ανδαλουσιάνα, τα πρώτα θεϊκά λόγια που του είχε σφυρίζει λίγο πριν στο αντί του η Πολύμνια, λόγια που έμελλε να επαναλάβουν στο πρώτο ραντεβού τους, μπροστά στην αγαπημένη τους, όλοι οι επίδοξοι εραστές του Moguer.

Α φίλοι, δεν είμαστε στον καιρό που ένας ρομαντικός ποιητής ,θα αποφάσιζε να μπαρκάρει σε ένα υπερωκεάνιο, να διασχίσει μόνος του τον Ατλαντικό ωκεανό για να πάει να συναντήσει στη Νέα Υόρκη την άγνωστη Διοτίμα του, στον καιρό που η υπέρτατη πραγματικότητα ήταν για τους ποιητές το χαμόγελο ή το μειδίαμα μιας παιδίσκης, που τους έρχονταν από ένα ψηλό μπαλκόνι ή από ένα σιδερόφρακτο παράθυρο.

Ωστόσο θα έπρεπε να αναρωτηθεί κανείς Όλα εκείνα τα στοιχεία του πάθους, της πίστης στον έρωτα, της λατρείας, της αθωότητας, της αφέλειας, της ανθρώπινης θυσίας για το υψηλό και το ωραίο, της έκστασης απέναντι στο θείο, που ένα καθαρό μυαλό, όπως το μυαλό του παγκόσμιου ανδαλουσιάνου αρκούσε τότε να τα απορροφήσει και να τα μετασχηματίσει σε λυρική ποίηση, τι απέγιναν; Είναι δυνατόν

να χάθηκαν, παρασυρμένα από τους ανέμους του μηχανοκρατούμενου καιρού μας και να μην έχουν κανένα νόημα πια, παρά μονάχα για τους μονομανείς επισκέπτες των λογοτεχνικών αρχείων?

Όχι, όχι. Παρ'όλο που η τεχνολογία του κοινωνικού και λογοτεχνικού κορεσμού, απειλεί σήμερα, περισσότερο από ποτέ, την ατομική και συλλογική μας ευαισθησία και μνήμη και τους τρόπους επικοινωνίας μας με το ωραίο και το θείο, ο άνθρωπος, δεν άλλαξε κατά βάθος και στα ενδότερα της ύπαρξής του, παραμένει και είναι, ένας μικρός «Θεός που επιθυμεί και επιθυμείται», που προσμένει το θαύμα, το θαύμα που έγινε απρόσιτο στις μέρες μας, που αναζητά εναγωνίως τα στοιχεία που θα το αναδείξουν, στοιχεία που ποτέ δεν έπαψαν να υπάρχουν.

Στην εποχή μας του λογοτεχνικού κορεσμού, της γενικευμένης κρίσης αξιών και της δικαιολογημένης απελπισίας των ποιητών και των συγγραφέων, ο κόσμος της ποίησης, μοιάζει με μια λησμονημένη από τους ανθρώπους φυλακή, όπου μέσα της χτυπιούνται και ουρλιάζουν κάποιες ανθρώπινες σκιές, χωρίς να βρίσκουν οι παράλληλοι μονόλογοί τους κάποια απάντηση ή ανταπόκριση από τον έξω κόσμο. Στα παράθυρα αυτής της Βαβέλ των θεληματικά εγκλεισμένων, βλέπουμε πότε-πότε, να καθρεφτίζονται τα νεοφανή δεινά της λεγόμενης μετανεωτερικής μας εποχής, το άγχος για την επιβεβαίωση μιας ξεχωριστής ταυτότητας, της ταυτότητας του παραλογισμένου και κορεσμένου από τα σκουπίδια του πνεύματος ανθρώπου, η τρέλα, το κενό, η απόγνωση, η χυδαιότητα, το μηδέν.

Έτσι, σιγά-σιγά, στο πείσμα των ποιητών του πρόσφατου παρελθόντος, και αναζητητών ενός «επιθυμούμενου θεού», όπως οι Unamuno και Jimenez, απλώθηκε το κονίαμα του κορεσμού, του ψευδεπίγραφου μοντερνισμού και του υπολογιστικού και μηδενιστικού ορθολογισμού, επάνω στη μουντή έκταση της ατομικής και συλλογικής φαντασίας όλων των επίδοξων δημιουργών των ημερών μας.

Οι φερέλιδες ποιητές της εποχής μας, απόμειναν φιμωμένοι και κορεσμένοι από τις αλλεπάλληλες δόσεις μιας λογοτεχνικής παιδείας και μόρφωσης, που δεν παραπέμπει σε κανένα σύστημα αξιών, ανίκανοι να κατανοήσουν το πρόβλημα του σύγχρονου ανθρώπου και καταδικασμένοι να ενασμενίζονται με την κόλαση των αποπνευματωμένων τους πόθων, όπως οι τρόφιμοι μιας ψυχιατρικής κλινικής με το βούρκο της ψυχανάλυσης. Κάτι χειρότερο: απόμειναν στερημένοι από τη μόνη δυνατότητα που πίστευαν ότι η απόρριψη των παραδοσιακών ηθικών και αισθητικών αξιών τους είχε προσπορίσει: την επιβεβαίωση μιας νέας πνευματικής ταυτότητας και της οντικής πλήρωσής τους, μέσω της εκφοράς ενός νέου ποιητικού λόγου.

Βρισκόμαστε δυστυχώς σήμερα, αντιμέτωποι-εμείς οι υποτιθέμενοι αναζητητές του νεωτερικού ή μετανεωτερικού στοιχείου στον ποιητικό λόγο-με την πλήρη απογύμνωση του λυρικού εγώ, όχι από τα εκφραστικά του μέσα, τα ενδύματα της ποίησης, αλλά από το μυστικό του νόημα, που καθόλου δεν άλλαξε από την εποχή του Jimenez.

Τώρα που ο τόπος συνάντησης των ποιητών άλλαξε, και έγινε, από τόπος ανοιχτών διαλογικών στοχασμών, για το μυστήριο της ποιητικής έμπνευσης και δημιουργίας, τόπος θορυβώδικων συναντήσεων και συζητήσεων για το πρόβλημα της δημιουργικής γραφής, τόπος ανίας, και μηδενισμένων από την επιρροή της λογοτεχνίας του κορεσμού αξιών, απαιτείται, φαίνεται, αφού υπερβούμε τις εσχατιές της αποπνευματωποίησης, στην οποία μας οδήγησαν οι νέες θεότητες του μεταβιομηχανικού ορθολογισμού, να επαναστρέψουμε την πνευματική ζωή μας, προς το ιδεώδες της πλατωνικής αλήθειας, για να ξαναβρούν οι αισθήσεις μας τον απωλεσθέντα παράδεισό τους, τη χαμένη τους πρωταρχή και αγιότητα.

Ο Juan Ramon Jimenez, που επέλεξε στη ζωή του να βαδίζει τη βασιλική οδό των αισθήσεων, των αισθημάτων και των συγκινήσεων, πληρώνοντας ακριβά το τίμημα

της μελαγχολίας και της τρέλας του, κατόρθωσε όπως όλοι οι μείζονες ποιητές αυτού του κόσμου, να πετύχει την δαιδαλική υπέρβαση της ψυχεδελικής πραγματικότητας στην οποία έζησε νέος και να βγει, μέσω της ποιήσεως, σε ένα σημείο, που δε βρίσκονταν ασφαλώς στη Νέα Υόρκη ή στο Πουέρτο Ρίκο, αλλά κάπου στην Ανδαλουσία, στην Ανδαλουσία του, εκεί όπου η μεταφυσική του εναρμονίστηκε με τον καλύτερο τρόπο με τη φυσική των τοπίων του ισπανικού Νότου.

Βλέπω και πάλι μπροστά μου τον Jimenez, γέροντα πλέον και καταβεβλημένο από την επάρατη νόσο και από την απώλεια της αγαπημένης του Ζηνοβίας, να διακηρύσσει, από την έδρα ενός αμερικάνικου πανεπιστημίου, την άποψή του για την επαναστροφή της δικαιοσύνης πάνω στον κόσμο, και για την πίστη του σε έναν μοναδικό Θεό, τον Ιησού, σε έναν Θεό, που ως άνθρωπος δεν έπαψε ποτέ να επιθυμεί και ως Θεός δεν θα πάψει ποτέ να επιθυμείται από τους ανθρώπους. Τον βλέπω να φωνάζει καταπρόσωπο της άπιστης εποχής του, όπως ο Πλάτωνας, όχι, δεν επιθυμώ τους θεούς που η λατρεία τους τελείται στο ημίφως των ανθρώπινων αποπνευματωμένων πόθων, αλλά τον ένα και μοναδικό Θεό, τον Θεό που η λατρεία του τελείται στο φως.

Οι άγγελοι και οι άγιοι της Ανδαλουσίας, απέβαλαν κάποια στιγμή τη δυτική σκυθρωπότητά τους και τραγούδησαν μέσα στην ποίησή του. Και οι ερωτευμένοι τραγούδησαν επίσης, μαζί με τα πουλιά του νερού και τις κρυστάλλινες τσιγγάνες.

Μέσα σε κάθε στίχο του, βρίσκονταν ο άνθρωπος του Νότου, με τις ανατάσεις του και τις πτώσεις του, με τα μεράκια του και τα μαράζια του, με τις θλίψεις του και τις χαρές του, ένας κήπος από τα πιο ευωδιαστά λουλούδια, το ουράνιο τόξο με όλο το μεγαλείο των χρωμάτων του, και μια κιθάρα ή ένα ντέφι, το ντέφι της Πρεθιόσας, τα αναγκαία όργανα, οι σύντροφοι της ποίησής του, που έπρεπε να πάρουν τα λόγια του και να τα ταξιδέψουν, χίλια μίλια μακριά, ώσπου να έρθει το πλήρωμα του χρόνου και να αντηχήσουν πιο επιβλητικά, μέσα στην κοίλη μνήμη των ανθρώπων.

Σήμερα, που ταλαιπωρούμαστε από μια μόνιμη κρίση ταυτότητας, μια κατάσταση που συμβάλλει στην απώλεια του πνευματικού ελέγχου επί του εαυτού μας, και στη δημιουργία μιας γενικής νευρικότητας και ανησυχίας για το μέλλον του πνευματικού πολιτισμού και της λογοτεχνίας μας ειδικότερα, σήμερα, που το πνευματικό οξυγόνο που μας αναλογεί, το ξοδεύουμε σε αλλεπάλληλα μιμητικά έργα, ποιος μπορεί άραγε, να μας δείξει το δρόμο, για να εκμεταλλευθούμε με τον καλύτερο τρόπο εκείνο που κάποτε οι μικροί θεοί και οι άγιοι της Ανδαλουσίας, χάρισαν απλόχερα στον Jimenez, τη θεϊκή έμπνευση;

Ω φίλοι., ποιος ξέρει αν, και κατά πόσο, αυτή η κατηγορία του λυρικού εγώ που προσπαθούμε όλοι να επιβεβαιώσουμε, επειδή πιστεύουμε ότι είναι καλά θεμελιωμένη πάνω στη βάση του υποτιθέμενου ταλέντου μας, θα γίνεται δεκτή στο μέλλον; Μήπως έχει φτιαχτεί από μας για μας, για μια εσωτερική κατανάλωση; Άγνωστο.

Στις μέρες μας που ο άνθρακας πουλιέται για διαμάντι και το διαμάντι για άνθρακας, επιχείρησα κι εγώ, να συγγράψω ένα μικρό δοκίμιο *πλήρους αντιστροφής των αισθητικών αξιών της λεγόμενης μετανεωτερικότητας*, όχι μόνο για να διασκεδάσω το αίσθημα της αποτυχίας και της δυσθυμίας που θρέφει τις συγκινήσεις μας και τις μεταστοιχειώνει σε *ποίηση του πνευματικού κορεσμού*, αλλά και για διεγείρω τη μνήμη σας, εγκωμιάζοντας ένα έργο και έναν ποιητή, που οι λέξεις και οι στίχοι του μας βοηθάν ακόμη για να ζήσουμε ως μικροί θεοί.

Ο τρόπος έκφρασης των ανθρωπίνων συναισθημάτων και των συγκινήσεων, που ωθούσαν και ωθούν τα δημιουργικά πνεύματα να διεκδικήσουν τη δάφνη του ποιητή, από την εποχή του Jimenez ως σήμερα, ασφαλώς δεν άλλαξε. Γινόταν και γίνεται με λέξεις. Αυτό που σίγουρα άλλαξε είναι το πνεύμα και η νοοτροπία της εποχής.

Οι διεργασίες που οδήγησαν στο σύγχρονο *κοινωνικό και λογοτεχνικό κορεσμό* στον οποίο προηγουμένως αναφέρθηκα, είχαν ως αποτέλεσμα, την υπονόμηση των θεμελίων επί των οποίων στηρίζονταν η διαμόρφωση της ταυτότητας του λυρικού εγώ σε προηγούμενες περιόδους, όπως αυτή που συμπίπτει με την εμφάνιση των μοντερνιστών ποιητών και φυσικά του Jimenez, με αποτέλεσμα, να είναι έκδηλη η επιθυμία και η νοσταλγία για την εμφάνιση μιας νέας αντίληψης για το λυρικό εγώ και το ποίημα, τόσο νέας όπως αυτή που εισηγήθηκε στην εποχή του ο παγκόσμιος Ανδαλουσιάνος .

Για να είμαστε εξηγημένοι. Δεν ισχυρίζομαι ότι στις μέρες μας το λυρικό ποίημα(έμμετρο, γραμμμένο σε ελεύθερο στίχου ή πεζόμορφο), θα πρέπει να συνεχίσει να γράφεται με τον τρόπο του Jimenez ή με τον τρόπο οποιουδήποτε άλλου ισάξιου με αυτόν ποιητή εκείνης της εποχής. Αυτό που ισχυρίζομαι σε τούτο το μικρό εγκώμιο, φόρο τιμής στη μνήμη του παγκόσμιου Ανδαλουσιάνου, είναι ότι ακόμη και οι πιο ωμοί ρεαλιστές ποιητές των ημερών μας, καθώς κουβαλούμε τη λογοτεχνική χίμαιρα μας στους ώμους μας ,ή την Σισύφεια πέτρα μας ,βάζουμε μέσα στους στίχους μας και λίγο υπερπέραν!

Αν άραγε λειτουργούσαμε όπως λειτούργησε ο Jimenez, που φρόντισε να αντλήσει την έμπνευσή του από το πιο αυθεντικό μέρος του εγώ του και από μια εξωτερική πηγή, το θείο, για να κατορθώσει να εξουδετερώσει ως τον ύψιστο βαθμό το αρνητικό μέρος της πραγματικότητας που τον περιέβαλλε, ποια θα ήταν η εικόνα της ποίησης των ημερών μας?

Στέλιος Καραγιάννης